

Fra badehotell til sosialistisk h

1. september kan arbeiderbevegelsen i Sandefjord markere 100-års jubileum for innflytting i Folkets Hus.

DAG INGEMAR BØRRESEN
redaksjonen@sb.no

Forsamlingshuset hadde vært planlagt i over 10 år. I 1910 brukte Folkets Hus-komiteen hele kassabeholdningen på 2.000 kroner til å kjøpe tomte hvor Hotell Atlantic ligger i dag. Byggingen av hotellet var allerede planlagt slik at arbeiderbevegelsen kunne selge tomten med god fortjeneste på et par tusen kroner.

I januar 1913 ble det inngått kjøpekontrakt mellom Sandefjord Bad og De Samvirkende Fagforeninger om overtakelse av eiendommen Badehusgaten nr. 6 (senere omdøpt til Thor Dahlsgt.) med grunn og bygninger for en kjøpesum på 50.000 kroner.

Spleiselag

Det måtte betales 10.000 kroner ved signering av kontrakten. Beløpet ble finansiert ved hjelp av fagforeningenes fond og lån fra Arbeidernes Faglige Landsorganisasjon (LO).

Medlemmene bidro med midler fra basarer, tilstelninger og salg av «stikkkort». Fagforeningene og Arbeiderpartiet utstedte dessuten andeler i Folkets Hus.

En Folkets Hus-veteran forteller at: «Det var vanlige arbeidsfolk som lånte opp på sine huser, som hadde huser fra før. Dem lånte på aksept og dette her og kjøpte andeler i Folkets Hus.»

Det var ingen som visste hvor store disse andelene var og de ble aldri innløst. De fleste andelskjøperne var aktive fagforeningsfolk og partimedlemmer. Det økonomiske driftsgrunnlaget for huset var basert på at foreningene skulle betale 10 øre pr. uke pr. medlem for husleie til møtene.

Man måtte ikke sjenere

Eiendommen skulle overtas først 1. september, men man fikk tilgang til å bruke tre rom samt stuertskolens lokaler når denne var slutt. Videre kunne Arbeiderpartiet og fagforeningene disponere spisesalen til møter på kveldstid.

Det var imidlertid lagt klausuler på eiendommen. Kjøperen måtte ikke bygge ut på sørsiden uten Sandefjord Bads samtykke. Huset måtte heller ikke benyttes til noe som kunne «sjenere Sandefjord Bad eller dets gjester - så som ved røk, larm, lukt eller andre ulemper.»

På det første representantskapsmøte i Folkets Hus 20. september 1913 var Sandefjord og Sandeherre arbeiderparti representert sammen med fagforeningene til jern og metallarbeiderne, bakersvennene, pølsemakerne, formerne, skreddersvennene, skotøyarbeiderne, snekkerne, murarbeiderne, trear-

REVET: Folkets Hus i Sandefjord var tidligere kurbadets hotell. I 2. etasje var arbeideravisa Nybrotts kontor. I 1. etasje lå Samvirkelaget. Fløyen til venstre var forsamlings- og festsal. Foto trolig fra 1920-tallet. Bygningene ble revet og erstattet av dagens Folkets Hus på 1960-tallet.

FOTO: HVALFANGSTMUSEETS ARKIV

beiderne og malersvennene.

Framnæs mek. Værksted (FMV) var den største arbeidsplassen i regionen og Framnæs og Sandefjord Jern- og Metallarbeiderforening (1901) den største fagforeningen.

Huset pusses opp

Det var nok å gjøre i huset fra første stund. Det måtte kjøpes inn nye ovner, innredes leilighet for vaktmester, trykkes lover for bruk av lokalene og legges inn telefon.

Avholdssaken sto sterkt i arbeiderbevegelsen og Jern og Metalls representant Andor Andersen foreslo at offentlige ball og fester måtte forbyes av hensyn til husets og bevegelsens renommé.

Oskar Gustavsens, også han fra Jern og Metall, ble ansatt som husets første vaktmester og forretningsfører. Det ble besluttet å arrangere en stor julefest

og basar for å skaffe penger i kassen.

I årene framover ble det ofte utskrevet ekstrakontingent for å dekke utgifter til drift og vedlikehold, og i tillegg skaffet basarer, markeder og underholdningsarrangementer inntekter.

En arbeidergutt fra Grønli

Folkets Hus rekrutterte naturligvis flest folk fra arbeiderklassen. Eimar Green var en arbeidergutt fra Grønli som tidlig fikk tilknytning til Folkets Hus og tjente huset trofast i over 50 år. Han vokste opp i fattige kår. Da han var 10 år gammel i 1918 begynte han å jobbe som visergutt hos en baker etter skoletid fra klokka to til stengt. Arbeidsoppgaven var å gå ærend med dragkjerre. Lønnen var 7 kroner og 50 øre i uka.

Kontakt med arbeiderbevegelsen fikk han først da han ble ansatt som visergutt i det nyopprettede Samvirkelaget i

DEMONSTRASJON: Arbeiderbevegelsen demonstrerer på torvet. Kravet var åtte timers arbeidsdag.

FOTO: HVALFANGSTMUSEETS ARKIV

øyborg

Folkets Hus i 1920. Han forteller at de samme folka som kjøpte og eide huset, sto bak Samvirkelaget.

- Vi måtte gjøre alt mulig forteller Green: Lute fisk, dra varer og hente varer på brygga og på jernbanen.

Barnelaget Rosa

På Samvirkelaget kom han i kontakt med Arbeiderpartiet. Han forteller at partiets kvinneforening og arbeiderungdomslag tok initiativ til å starte et barnelag. Det var jo helt naturlig for oss å være med der.

Laget hadde møter i Folkets Hus' store sal og vi fylte «salen med unger hver eneste søndag.» Barnelaget hadde over 100 medlemmer. «Vi gikk i førstemaityg med røde vimpler og ble kalt for Bolsjevik-toget...».

At arbeiderbevegelsen i Sandefjord var radikal og sosialistisk var det ingen tvil om.

Barnelaget fikk navnet Rosa, etter Rosa Luxemburg, en kvinnelig revolusjonær

kommunist og leder som ble skutt under spartakistopprøret i Berlin i 1919. Barna på Folkets Hus fikk opplæring i folkedans og folkeviseleik og opptrådte i Larvik og Tønsberg. Man fikk dessuten besøk av sosialistiske barnelag fra Oslo.

Til sjøs som 15-åringer

I likhet med mange andre sandefjordsgutter var det bare en ting som sto i hodet på Eimar og det var å reise til sjøs så fort han fylte 15 år. Det ble først fraktfart og deretter hvalfangst i fire sesonger. Da gikk han i land for godt og begynte i lære som murer i Sandefjord. Han holdt fast ved Folkets Hus resten av livet.

- Vi blei jo så forankra i Arbeiderbevegelsen vi, både kona og jeg da, at det var ke noe som kunne gi det på båten.»

En vanlig kleshenger?

Abel Lahn drev herreekviperingen «Dresmagasinet» i Storgaten 11. Om morgenen mandag 26. oktober 1942 ble de mannlige jødene i Vestfold arrestert. Lahn og de to eldste sønnene, Herman og Oscar Elis, ble hentet av det lokale politiet og fraktet til Berg arbeidsleir. En måned senere ble de deportert til Tyskland. Alle tre ble myrdet i gasskamrene i Auschwitz. Kona Cecilie og de to yngste barna, Sonja og Philip, reddet seg over til Sverige. Over hele landet ble jødernes formuer beslaglagt og boliger, eiendeler m.m. solgt på auksjon.

Tekst og foto: Dag I. Børresen

Hvalkokeri på sildefiske

Få uker etter at kokeriet «Kosmos IV» vendte hjem etter fangstsesongen 1966-67 ble skipet satt inn i det årlige sildefisket etter nordsjøsilde ved Island. Det ble bygget sildefabrikk på flenseplanet og inngått avtale med ABBA-hermetikk i Stockholm om levering av 12.000 tønner salt silde og «konservsilde».

Ekspedisjonen forente to næringer som sto på kanten av stupet på grunn av overbeskatning. Hvalfangsten ble avviklet i 1968 og i sildefisket var det et tidsspørsmål før sildebestanden brøt sammen.

Tekst: Dag I. Børresen

Foto: Hvalfangstmuseets arkiv

SANDEFJORD LOKALHISTORISKE SENTER

på Pukkestad gard

Har du bidrag til denne siden?

Levér det i avisresepsjonen, mrk. Lokalhistorisk senter. Bilder merkes med hvem, hva, hvor, når, og helst med en beskrivelse. Husk navn og adresse på utlåner. Har du elektronisk stoff, send det til sv-er-lu@online.no

Sandefjord Lokalhistoriske senter redaksjonsgruppe:

Sideansvarlig: Harald Fevang.

Bildeansvarlig: Bjørn Marum Olsen.

Medarbeidere: Sven Erik Lund, Ragnar Iversen, Bjørn Hoelseth, Dag I. Børresen, Gro Midttun, Svein Olav Løberg og Roger Davidsen.

Kontaktperson:

Sven Erik Lund, tlf. 928 27 154